

OBSAH

Franz kardinál König: Slovo k českému vydání.	19
Autorovo pozdravení českým čtenářkám a čtenářům.	22
Namísto předmluvy: Kde stojíme.	24

KAPITOLA PRVNÍ

„Jako když se květ rozevře v nečekaném jaru“
(Prehistorie Druhého vatikánského koncilu)

I. TĚMĚŘ SPONTÁNNÍ NÁPAD	29
1. Změna v církvi?	29
2. „Osvícen velkou myšlenkou“	30
II. CO JE KONCIL?	32
1. Církevněprávní situace	32
2. Pro srovnání	35
3. Smysl koncilu	36
4. Pravomoc koncilu	39
III. NEDOKONČENÝ 1. VATIKÁNSKÝ KONCIL (1869/1870)	42
1. Program koncilu	42
2. Usnesení koncilu a jeho náhlé ukončení	43
IV. PAPEŽSKÁ CENTRÁLNÍ VLÁDA	45
1. Styl a forma řízení církve	45
2. Encykliky a instrukce	47
V. JAN XXIII.	48
1. Pius XII. a Jan XXIII.	48
2. Paradox papeže Jana	49

VI. OHLÁŠENÍ KONCILU	50
1. Plány uspořádat koncil	50
2. Představa Jana XXIII. o koncilu	52
3. Ohlášení	53
Doporučená literatura	54

KAPITOLA DRUHÁ

„S odvážným rozletem“

(Příprava koncilu – vzdor všemu odporu)

I. ODPOR – NEJEN V ŘÍMSKÉ KURII	56
1. Poslušnost podle vlastního uvážení?	56
2. Kritické hlasy	58
II. VYTYČENÍ CÍLE – PROTI MNOHA OČEKÁVÁNÍM A OBAVÁM	61
1. S očekáváními se protrhly hráze	61
2. Nebude to unijní koncil	63
3. Co tedy mělo být cílem koncilu?	65
4. „Pastorální koncil“	68
III. VNĚJŠÍ PŘÍPRAVA – BOJ S ĎÁBLEM ZBLÍZKA	70
1. Technické problémy	70
2. Přípravné komise	71
3. „Schémata“	74
4. Jednací řád	76
IV. ZAHÁJENÍ KONCILU – HODINA JANA XXIII.	79
Doporučená literatura	81

KAPITOLA TŘETÍ

„Jsme koncil – a žádni školáci“

(Průběh koncilu)

I. FORMÁLNÍ VÝSLEDEK PŘEDEM	82
II. PRŮBĚH KONCILU	86
1. Pro a proti užívání latiny	86
2. Koncil a tisk	89
3. „Pozorovatelé“	91
4. První jednací období: 11. října – 8. prosince 1962	93
5. Jednací řád koncilu	94
6. Druhé jednací období: 29. září – 4. prosince 1963	97
7. Třetí jednací období: 14. září – 21. listopadu 1964	98
8. Čtvrté jednací období: 14. září – 8. prosince 1965	98
III. SKANDÁLY A KRIZE	99
1. První náznaky	100
2. „Nota praevia explicativa“ (Předběžná vysvětlující poznámka) ke konstituci o církvi	101
3. „Černý čtvrtek“: 19. listopad 1964	102
4. Papežovy motivy	103
IV. ZÁVĚR	104
Doporučená literatura	105

KAPITOLA ČTVRTÁ

„Latina jen pro turisty a zahraniční dělníky“

(Liturgická reforma)

I. NEJVIDITELNĚJŠÍ A NEJTRVALEJŠÍ REFORMNÍ DÍLO KONCILU	107
--	-----

II. LITURGICKÉ HNUTÍ JAKO PREHISTORIE LITURGICKÉ REFORMY.....	111
1. Liturgie před koncilem.....	111
2. Liturgické hnutí.....	114
3. Předkoncilní neděle.....	116
III. VZNIK KONSTITUCE O LITURGII.....	118
1. Přípravné práce.....	119
2. Hlasování.....	120
IV. TĚŽIŠTĚ KONSTITUCE O LITURGII.....	121
1. Národní jazyk v liturgii.....	121
2. Teologický základ.....	123
V. DŮSLEDKY – A JEDNO HODNOCENÍ.....	124
1. Důsledky.....	124
2. Jedno hodnocení.....	127
3. Nevyřešený problém.....	128
VI. STANOVISKO K JEDNOMU SPORNÉMU OPATŘENÍ JANA PAVLA II.	130
Doporučená literatura.....	132

KAPITOLA PÁTÁ

Z členů církve se stává Boží lid

(Pojetí církve)

I. OBRAZY CÍRKVE.....	133
1. Od hierarchie k lidu.....	133
2. Od patristického období po reformaci.....	134
3. Od reformační epochy po předvečer koncilu.....	136
II. ZÁPAS KONCILU O POJETÍ CÍRKVE.....	138
1. Konstituce o liturgii jako preludium.....	138
2. První koncept z roku 1962.....	139
3. Kritika, při níž se tají dech.....	141

4. Nutná záchrana cti	144
5. Druhý koncept a konečná verze	146
III. TĚŽIŠTĚ KONCILNÍHO UČENÍ O CÍRKVI . . .	148
1. Tradice mezi tradicemi	148
2. Kompromisy	150
3. Nové jako dodatek ke starému	153
4. Znalost toho, co předcházelo	154
5. Celý koncil – rozdílně interpretovaný	156
6. Duch a litera	158
A. Církev jako „svátost“	159
1. „Mysterium“ církve	159
2. Katechismový pojem „svátosti“	162
3. Teologický a pastorační impuls	164
4. Funkce této teze	169
B. Církev jako „Boží lid“	170
1. Kněžství všech pokřtěných	170
2. „Boží lid“ nebo „tělo Kristovo“?	171
3. Boží lid a lid národů	175
4. Pokřtění jako kněží	177
5. „Smysl pro víru“ a učitelský úřad	179
C. Církev jako communio	181
1. Tajný vůdčí motiv koncilu	181
2. Společenství s Bohem	182
3. Církev jako communio	183
D. Maria a církev	188
1. Bez hádky to nejde	188
2. Střízlivý text	190
E. Evangelická kritika	191
1. Dvě reprezentativní evangelická stanoviska	192
2. Pokus o odpověď	195
3. Odpuštění církvi?	198
F. Laici	199
 Doporučená literatura	 201

KAPITOLA ŠESTÁ

„Elementy“ se stávají církví (*Ekumenická jednota církve*)

I. NEJEKUMENIČTĚJŠÍ ZE VŠECH KONCILŮ ...	203
1. Ekumenický soukromý dopis	203
2. Vznik dekretu o ekumenismu	205
II. CO ŘÍKÁ KONCIL O JEDNOTĚ CÍRKVE?	207
1. Ohlédnutí na konstituci o církvi	207
2. Dekret o ekumenismu.	209
3. „Subsistit in Ecclesia catholica“	212
4. „Oprávněné odlišnosti“	217
5. „Hierarchie pravd“	218
6. „Plně začlenění“ a „spojení“	219
7. Ekumenismus obrácení	221
III. BUDOUCNOST EKUMENY?	223
1. Obnovení jednoty není v našich možnostech	223
2. „Církve a církevní společnosti“	225
Doporučená literatura	201

KAPITOLA SEDMÁ

„Zbavte nás těch ozdobných knoflíků a pásů, které nikdo nechce!“

(*Úřad a hierarchie podle koncilových textů*)

I. K PREHISTORII	232
1. Od nástupce apoštolů k členu biskupského kolegia	232
2. Jasnozřivé diskuse	235
II. „HIERARCHICKÉ“ ZŘÍZENÍ CÍRKVE	237
1. „Hierarchie“	237
2. „Hierarchické“ zřízení církve	238

3. Třetí kapitola konstituce o církvi	241
4. Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi	248
5. Biskupská konference	252
6. Kněží a jáhnové	255

III. VELKÁ ÚCTA PŘED NEUSKUTEČNITELNÝM ÚŘADEM	257
--	-----

Doporučená literatura	201
---------------------------------	-----

KAPITOLA OSMÁ

„Toto schéma se mi nelíbí“

(Písmo, tradice, učitelský úřad a teologie)

I. UČITELSKÝ ÚŘAD NAD PÍSMEM?	262
---	-----

II. PREHISTORIE KONSTITUCE O ZJEVENÍ	263
--	-----

1. Předběžný soud	264
2. Předehra: „Biblické hnutí“	265
3. „Historickokritický výklad bible“	266
4. „Tradice“	269
5. Ke vzniku konstituce	271

III. CO Z TOHO VZEŠLO?	273
----------------------------------	-----

1. Nejdůležitější výpovědi konstituce o zjevení	273
2. Svoboda teologie	276

Doporučená literatura	201
---------------------------------	-----

KAPITOLA DEVÁTÁ

„Perfidi Judaei“?

(Církev, Izrael a různá náboženství)

I. VELKÝ PÁTEK PŘED KONCILEM	281
--	-----

II. PREHISTORIE PROHLÁŠENÍ O NEKŘESŤANSKÝCH NÁBOŽENSTVÍCH.....	282
1. Jan XXIII. a Židé	282
2. Iniciativy v předpolí	283
3. Ústřední cíle	283
III. KŘÍŽOVÁ CESTA TEXTU	284
1. Od zadání úkolu až k prvotnímu návrhu	284
2. Takzvaná aféra Wardi	286
3. Od dekretu o ekumenismu k Prohlášení	287
4. Rozšíření na Prohlášení o náboženstvích	291
IV. K OBSAHU PROHLÁŠENÍ	292
1. Církev a nekřesťanská náboženství	292
2. Církev a židovstvo	294
3. Církev a náboženská svoboda	295
Doporučená literatura	297

KAPITOLA DESÁTÁ

„Archa Noemova“
(*Církev v dnešním světě*)

I. SPORY O CÍL	300
II. DOBA PŘED KONCILEM	302
1. Takzvaný text jedna	302
2. Dialog bez partnera dialogu?	306
3. Papežské iniciativy	307
4. Průlom	308
III. PROBLÉMOVÉ KLÍČOVÉ BODY HISTORIE TEXTU	309
1. Ani mnoho kuchařů kaši nezkaží	309
2. Předlohy textu	310
3. Iniciativa Ekumenické rady církví	311
4. Problémové klíčové body	313
5. Dvě plenární diskuse	316

IV. NĚKOLIK PŘÍKLADŮ KLÍČOVÝCH BODŮ PASTORÁLNÍ KONSTITUCE	320
1. Uspořádání konstituce	321
2. Ateismus	322
3. Manželství a rodina	323
4. Církev a stát	327
5. Válka a mír	329
V. KRÁTKÉ HODNOCENÍ	334
Doporučená literatura	336

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

„Třetí epocha církevních dějin“
(*Trvalý význam Druhého vatikánského koncilu*)

I. RETROSPEKTIVNÍ POHLED S VYSTRŽLIVĚLOU NADĚJÍ	337
1. Tři hlasy	337
2. Trvalé výsledky	340
3. Ambivalentní výsledky	342
II. TRVALÝ VÝZNAM DRUHÉHO Vatikánského koncilu	344
1. Základní teologická interpretace	344
2. Základní teologický úkol	346
III. DOBA PO KONCILU	347
1. „Restaurace“?	347
2. Pouze „restaurace“?	359
IV. TRVALÉ ÚKOLY PLYNOUCÍ Z IMPULZŮ KONCILU	362
1. Odpověď na ateismus	362
2. Inkulturace liturgie	363
3. Kolegialita biskupů	363
4. Revidovatelný jazyk	363

V. TŘETÍ VATIKÁNSKÝ KONCIL?	364
VI. SEN O CÍRKVI	366
Doporučená literatura.	367
Poznámky.	371
O autorovi	417
Seznam zkratk	419
Jmenný rejstřík.	423
Věcný rejstřík.	427
Rejstřík citovaných či zmíněných koncilových dokumentů. . . .	434

KAPITOLA PRVNÍ

„Jako když se květ rozevře v nečekaném jaru“

(Prehistorie Druhého vatikánského koncilu)

I. TĚMĚŘ SPONTÁNNÍ NÁPAD

1. *Změna v církvi?*

Uprostřed protestantského Dolního Saska, na území velké katolické diaspory diecéze Osnabrück, k níž až do konce roku 1994 patřil Hamburk, Šlesvicko – Holštýnsko a Mecklenbursko – Přední Pomořansko, leží v důsledku spletených historických souvislostí enkláva münsterské diecéze, katolické jižní Oldenbursko. Sídlem příslušného vlastního generálního vikariátu této enklávy, dnes podléhajícího regionálnímu biskupu, je městečko Vechta. A zatímco severoněmecký diasporní katolicismus je „konzervativní“ a odmítavý ke změnám spíše z úzkosti, která do jisté míry souvisí s extrémní menšinovostí katolíků v severním Německu (např. jen 0,3 % v Šlesvicku – Holštýnsku), jsou katolíci v jižním Oldenbursku většinou konzervativní z přesvědčení jdoucího do morku kosti. O jednom takovém katolíkovi, sedlákovi z jižního Oldenburska, koluje od časů Druhého vatikánského koncilu v celé německé církvi hojně vyprávěný vtip, který je asi vymyšlený, ale vymyšlený skvěle: „Ať si tam v Římě rozhodnou, co chtějí, já zůstanu katolíkem!“ (Kdo je toho znalý, ať si vtip řekne v dolnoněmeckém nářečí!)

Vtip výstižně charakterizuje vůbec největší dilema, které koncil znamenal a ještě i po třiceti letech znamená pro dosud běžnou katolickou mentalitu: To, že se v církvi něco smí, může, ba dokonce má změnit, a sice ve *všech* oblastech, od liturgie přes církevní právo až po teologii a interpretaci závazné církevní nauky. To, že se nesmí měnit

nic – ledaže by touto změnou ještě jasněji vynikla její nezměnitelnost, posílila se její pevnost, podpořila se její veřejná autorita –, to považovala drtivá většina katolíků za *specificky* katolické. A to opět staví náš vtip do ostrého světla: Ani „Řím“, v němž tato drtivá většina katolíků vidí skálopevné základy veškeré nezměnitelnosti, nesmí a nemůže nic změnit. Jinak je nutno zůstat „katolíkem“ bez Říma a proti Římu. Tento vtip, jak víme, se mezitím stal trpkou skutečností v hnutí bývalého francouzského arcibiskupa Lefebvra, zemřelého v březnu 1991. Od chvíle, kdy se kvůli pokračování svého díla, přes všechno úsilí a přes maximální vstřícnost římské kurie, nenechal odvrátit od svěcení biskupů, je, z hlediska církevního práva, jeho hnutí „schizmatické“, „odštěpené od Říma“, je vzdorocírkví.¹

2. „Osvícen velkou myšlenkou“

Jak mohlo za těchto okolností vůbec dojít ke koncilu? Ze seriózních publikací především posledních deseti let, založených na vyhodnocení uveřejněných i neuveřejněných pramenů jakož i na sděleních svědků, se mezitím přesněji dozvídáme, jak plán koncilu u papeže Jana XXIII. dozrával, a také, že již před jeho nástupem do úřadu zde byly předstupně, na které ovšem *nenavázal*. Na konci této kapitoly se k tomu ještě vrátíme. Ale ať to vezmeme jakkoli, byla to přece jen nakonec papežova téměř spontánní myšlenka, a bez ní by ke koncilu nedošlo, a zvláště ne k *tomuto* koncilu. Naopak, v tehdejší době nebylo mužům kurie nic vzdálenějšího, a už vůbec neexistovalo široké nitrocírkevní veřejné mínění, které by něco takového bylo požadovalo.

Tedy myšlenka *téměř* spontánní! Vyjdeme-li ze dvou papežových vzpomínek jednak v proslovu k poutníkům z Benátek 8. května 1962 a jednak z deníkového záznamu z 15. září 1962, pak to byla dokonce *úplně* spontánní myšlenka. Napadla jej 20. ledna 1959 v rozhovoru, který se stal právem slavným a později hojně diskutovaným. Onoho dne, v úterý v 9 hodin, sotva tři měsíce po své volbě, hovořil papež jako obvykle o situaci s kardinálem státním sekretářem Tardinim.

Domenico Tardini byl spolu s Giovannim Battistou Montinim, pozdějším papežem Pavlem VI., za Pia XII. činný jako prostý prelát (monsignore). Oba vykonávali veškerou práci jako „sostituti“ (přibližně: úřadující náměstkové), protože Pius XII., který byl sám za Pia XI. kardinálem státním sekretářem, nechal tento úřad neob-